

Setè
Premi de
Periodisme
d'Investigació

RAMON
BARNILS

La dotació del premi serà de 3.333 euros.
Els treballs, inèdits i escrits en català hauran de presentar-se
al setmanari EL TEMPS abans del 30 de setembre de 2007
per correu ordinari:
Octubre Centre de Cultura Contemporània
c/ Sant Ferran 12, 46001 València

o per correu electrònic:
premi.barnils@eltemps.net

L'obra guanyadora serà publicada al setmanari EL TEMPS

El premi es farà públic durant el sopar de lliurament
dels XXVI Premis Octubre que tindrà lloc a València
el 27 d'octubre de 2007

Per a més informació:
Octubre Centre de Cultura Contemporània
c/ Sant Ferran 12
46001 València
Tel. 963 535 100
premi.barnils@eltemps.net
www.eltemps.cat

ELTEMPS

Ara fa 13 anys, quan va tornar de l'exili, us sentíeu decebut en veure la nova Rússia. Vau rebutjar un premi proposat per Gorbtxov, i també va rebutjar un premi que Ieltsin us volia concedir. Ara, però, heu acceptat el Premi de l'Estat que us ha lliurat Putin, antic cap de l'agència d'intel·ligència FSB, la predecessora de la qual, el KGB, us havia perseguit i denunciat tan cruelment. Com encaixa tot això?

—El premi de 1990 no fou proposat per Gorbtxov, sinó pel Consell de Ministres de la República Socialista Federativa Soviètica de Rússia, aleshores una part de l'URSS. El premi era per *Arxipèlag Gulag*. Vaig declinar la proposta, perquè no podia acceptar un premi per un llibre escrit amb la sang de tants milions. L'actual Premi de l'Estat no el concedeix el president personalment, sinó una comissió dels millors experts. El Consell Científic, que em va nomenar per al premi, i el Consell de Cultura, que va donar suport a la idea, inclouen alguns dels ciutadans més respectats dels països, tots ells autoritats en les disciplines respectives. El president, com a cap d'estat, lliura els guardons el dia de la festa nacional. Acceptant el premi, vaig expressar l'esperança que l'amarga experiència russa, que he estudiat i descrit tota la meua vida, serà per a nosaltres una lliçó que ens estalviarà noves crisis desastroses.

—L'actual president rus diu que la caiguda de la Unió Soviètica fou el desastre geopolític més gran del segle XX. Diu que ja és hora d'aturar aquest exercici de masoquisme sobre el passat, especialment pels intents "des de l'exterior", de provocar remordiments injustificats en els russos. Això no ajuda als qui volen que la població oblide el passat soviètic del país?

—Bé, hi ha una preocupació creixent arreu del món per la manera com assumiran els Estats Units el nou paper d'única superpotència mundial, al qual arribaren a resultes de canvis geopolítics. Quant a l'"exercici de masoquisme", aquesta identificació entre *soviètic* i *rus*, contra la qual tan sovint vaig advertir als anys setanta, no s'ha esvaït ni a Occident ni als països ex-socialistes ni a les antigues repúbliques soviètiques. La generació de veterans als països comunistes no estava preparada per a fer un acte de contrició, mentre que la generació més jove

“Putin va heretar un país saquejat”

Aleksandr Soljenitsin (Kislovodsk, Rússia, 1918), premi Nobel de Literatura el 1970, va viure tretze anys exiliat. Aquesta veu crítica amb l'URSS opina sobre el present de Rússia.

sempre està disposada a etzibar retrets i acusacions contra el Moscou actual. Es comporten com si s'hagueren alliberat heroicament i dugueren una nova vida, mentre Moscou continuara essent comunista. Amb tot, espere que aquesta fase malsana s'acabarà prompte i que tots els pobles que han viscut el comunisme comprendran que el comunisme és culpable de les pàgines més amargues de la seua història.

—En opinió vostra, de totes les vostres obres *Arxipèlag Gulag* fou la que tingué més ressò públic. En aquest llibre mostreu la naturalesa misantròpica de la dictadura soviètica. Mirat amb perspectiva, podeu dir en quina mesura ha contribuït això a la derrota del comunisme al món?

—Aquesta pregunta no me l'heu de fer a mi. Un escriptor no pot fer aquestes anàlisis.

—Parafraçant-vos, Rússia hagué de suportar la història negra del segle XX per a la humanitat. Els russos han

aprés les lliçons de dues revolucions i les seues conseqüències?

—Sembla que ara comencen a fer-ho. Una mostra de demanda creixent és el gran nombre de publicacions i de pel·lícules que, amb una qualitat diversa, tracten de la història del segle XX. Recentment, el canal de televisió de propietat estatal Rússia va emetre una sèrie basada en les obres de Varlam Xalamov que mostrava la realitat terrible i cruel dels camps de Stalin. No la van aigualir. I, per exemple, des de febrer passat m'han sorprès i impressionat les llargues i acalorades discussions que ha suscitat un article meu, republicat ara, sobre la Revolució de Febrer. Em va complaure d'observar l'àmplia gamma d'opinions, incloses les oposades a la meua, perquè demostren l'entusiasme per a comprendre el passat, sense el qual no hi pot haver un futur significatiu.

—Com valoreu el període de govern de Putin en comparació amb els seus predecessors Ieltsin i Gorbtxov?

—L'administració de Gorbtxov mancava, sorprenentment, d'habilitat, experiència i responsabilitat polítiques envers el país. No era governança, sinó una renúncia irreflexiva al poder. L'admiració occidental, d'una altra banda, només va enfortir-li la convicció que la seua gestió era correcta. Amb tot, cal aclarir que fou Gorbtxov i no pas Ieltsin, com ara es proclama, qui va concedir primer les llibertats d'expressió i de moviment als ciutadans del país. El període de Ieltsin es va caracteritzar per una actitud no menys irresponsable envers les vides de la gent, però d'una altra manera. Amb la pressa per aconseguir una propietat privada més que no estatal, Ieltsin va malvendre en massa el patrimoni nacional mentre movia bilions de rubles. Amb les ànsies per aconseguir el suport dels líders regionals, Ieltsin va advocar directament pel separatisme i va aprovar lleis que encoratjaven i justificaven l'enfonsament de l'estat rus. Això, és clar, va privar Rússia del paper històric pel qual havia treballat tant, i va rebaixar-ne la posició a la comunitat internacional. Tot això va suscitar aplaudiments encara més entusiastes per part d'Occident. Putin va heretar un país saquejat i estupefacte amb una població empobrida i desmoralitzada. I va començar a fer l'únic que podia fer —una restauració lenta i gradual. Aquests esforços no es van notar immediatament. En qualsevol cas, costa de trobar exemples en la història en què les accions d'un país per a restaurar la seua força hagen estat acollides favorablement per uns altres governs.

—Cada vegada sembla més clar que l'estabilitat de Rússia beneficia Occident. Però hi ha una cosa que ens sorprèn particularment: Quan parlàveu de la forma correcta de l'estat a Rússia, sempre afavoríeu l'autogovern cívic, i contrastàveu aquest model amb la democràcia occidental. Després de set anys de govern de Putin, podem observar un fenomen completament oposat: el poder es concentra a les mans del president: tot s'adreça a ell.

—Sí, sempre he insistit en la necessitat de l'autogovern per a Rússia, però

mai no he contraposat aquest model a la democràcia occidental. Al contrari, he intentat convèncer els meus conciutadans amb exemples de sistemes d'autogovern local molt efectius a Suïssa o a Nova Anglaterra, que vaig poder observar personalment. En la vostra pregunta, confoneu l'autogovern local —que només esdevé possible a nivell de les bases i on la gent coneix personalment els seus càrrecs electes— amb el domini d'unes poques dotzenes de governadors, que durant el període de Ieltsin es van afanyar a unir-se al govern federal per a suprimir qualssevol iniciatives d'autogovern locals. Avui continue extremadament preocupat pel desenvolupament lent i ineficax de l'autogovern local. Però finalment ha començat. En època de Ieltsin, l'autogovern local era obstaculitzat en l'àmbit normatiu, mentre que el poder *vertical* de l'estat (el de Putin: administració centralitzada i de dalt cap a baix) delega cada vegada més decisions en la població local. Disortadament, el caràcter d'aquest procés encara no és sistemàtic.

—Però amb prou feines si hi ha oposició.

—Es clar: l'oposició es necessària per al desenvolupament saludable de qualsevol país. Dificilment trobareu ningú que ho negue, tret dels comunistes, com a l'època de Ieltsin. Tanmateix, quan dieu "amb prou feines si hi ha oposició", us deveu referir als partits democràtics dels anys noranta. Però si mireu la situació sense prejudicis, als noranta hi hagué una caiguda ràpida del nivell de vida, que afectà tres quartes parts de les famílies russes, i tot sota els plecs de la *bandera democràtica*. No sorprèn, doncs, que la població ja no segueixca aquesta bandera. I ara els líders d'aquests partits no es poden ni posar d'acord en la distribució de carteres en un il·lusori govern a l'ombra. Resulta lamentable que encara no hi haja una oposició constructiva, clara i a gran escala a Rússia. El creixement i el desenvolupament d'una oposició, a banda la maduresa de les altres institucions democràtiques, requerirà més temps i més experiència.

—Malgrat uns ingressos alts per les exportacions de gas i petroli, malgrat els avenços de la classe mitjana, hi ha un contrast agut entre rics i pobres a Rússia. Què es pot fer per tal de millorar aquesta situació?

—Crec que l'escletxa entre rics i pobres és un fenomen extremadament perillós a Rússia que sol·licita l'atenció immediata de l'estat. Tot i que moltes fortunes foren aplegades en temps de Ieltsin gràcies al saqueig, l'única manera raonable de corregir la situació avui no és perseguir les grans corporacions —els propietaris actuals intenten gestionar-les tan efectivament com poden—, sinó donar aire a les empreses petites i mitjanes. Això significa protegir els ciutadans i els empresaris menuts de l'arbitrarietat legal i de la corrupció. Significa invertir els beneficis dels recursos naturals nacionals en infraestructures, educació i sanitat públiques. I hem d'aprendre a fer-ho sense robatoris ni casos de corrupció vergonyants.

"Ieltsin va malvendre en massa el patrimoni nacional mentre movia bilions de rubles"

—Rússia necessita una idea nacional? Com seria?

—El terme "idea nacional" és incert. Es podria pensar com una concepció, àmpliament estesa entre la població, del mode de vida desitjat per al seu país, una idea prevalent sobre la població. Un concepte unificador com aquest pot ser útil, però mai no hauria d'ésser creat artificialment ni imposat de dalt cap a baix pel poder de torn. Durant els últims períodes històrics, aquests conceptes s'han desenvolupat a França —des del segle XVIII, per exemple—, al Regne Unit, als Estats Units, Alemanya, Polònia, etc. Quan començà la discussió apressada sobre desenvolupar una *idea nacional* a la Rússia post-soviètica vaig intentar mitigar aquesta febre amb l'objecció que, després de totes les pèrdues devastadores que havíem sofert, n'hi hauria prou si asseguràvem la supervivència d'un poble agonitzant.

—Però Rússia es troba sola molt sovint. Fa poc, les relacions entre Rússia

i Occident s'han refredat, i això inclou les relacions euro-russes. A què es deu això? Quines són les dificultats d'Occident per a comprendre la Rússia moderna?

—Podria esmentar-ne moltes, però les més interessants són d'indole psicològica; per exemple, el xoc de les vanes esperances contra la realitat. Això ha succeït tant a Rússia com a Occident. Quan vaig tornar a Rússia el 1994, el món occidental i els seus estats eren gairebé un objecte de culte. Cal reconèixer que això ho va provocar no tant un coneixement real o una tria conscient com un disgust natural amb el règim bolxevic i la seua propaganda antioccidental. Aquest estat d'esperit va començar a canviar amb els cruels bombardeigs de l'OTAN sobre Sèrbia. Es pot afirmar que els bombardeigs van somoure profundament i irreversiblement totes les capes de la societat russa. La situació, aleshores, empitjorà quan l'OTAN va començar a estendre la influència i a atraure les repúbliques ex-soviètiques a la seua estructura. Fou especialment dolorós el cas d'Ucraïna, un país que comparteix proximitat amb Rússia, literalment amb milions de vincles familiars entre ambdós pobles; amb familiars vivint a banda i banda de la frontera. De cop i volta, aquestes famílies es veieren separades per una nova línia divisòria: la frontera d'un bloc militar. Així, la percepció d'Occident, sobretot, com un "paladí de la democràcia", ha estat decebuda i substituïda per la convicció que el pragmatisme, sovint cínici i egoista, rau al centre de les polítiques occidentals. Per a molts russos fou una gran desil·lusió, una pèrdua d'ideals. Al mateix temps, Occident gaudia de la victòria aconseguida després d'una guerra freda extenuant, i observava un període d'anarquia de quinze anys sota Gorbaxov i Ieltsin. En aquest context, era fàcil de fer-se a la idea que Rússia s'havia convertit en poca cosa més que un país del Tercer Món i que es quedaria així per a sempre. Quan Rússia va començar a recuperar part de la força econòmica i política, la reacció d'Occident, potser inconscient i basada en temors d'antuvi, fou el pànic.

Christian Neef i Matthias Scheppa
Der Spiegel-EL TEMPS
Traducció: Guillem Soler